

Skötselplan

Skötselplan för riksintresse AC 26

Pausele-Pauliden

Västerbottens museum / Uppdragsverksamheten

Nina Granholm & Berit Andersson 2009

Dnr 522/09

Innehåll

Bakgrund	2
Bevattningsdiken	2
Bäckflottning	2
Fångstgropar	3
Naturmiljö	3
Delområden	5
Område 1	5
Område 2	7
Område 3	10
Område 4	11
Hela riksintresseområdet	13
Skyltar och underhåll – Sammanfattning	13
Administrativa uppgifter	15
Referenser	15
Bilddilaga	16

Bakgrund

Västerbottens museum har fått i uppdrag att framställa en vård- och informationsplan för riksintresset Pausele-Pauliden (dnr 436-11260-2009) av Länsstyrelsen, kulturmiljö. Fältarbetet genomfördes i slutet av oktober då det kommit snö, vilket till viss del försvårade bedömningarna rörande stigar och spänger.

Kulturmiljövårdens riksintresse Pausele-Pauliden ligger i Lycksele kommuns nordvästra del och angränsar till Storumans kommun. Området sträcker sig från Pausele till Nedre Mejvansjön mot kommungränsen sydväst om Pausele och följer till stor del Paubäckens flöde. Genom områdets södra del går en grusväg som bland annat leder ut till europaväg 12 i Blåviksjön och i Åskilje.

Riksintressemiljön innehåller bevattningsdiken för översilning av slåttermysar och strandängar, ängslador, flottningsanläggningar, timmerkoja, tjärdal, cykelstig och två fångstgropssystem. Miljön är också ett fritidsområde med eldplatser och kojor som är öppna för allmänheten. Fritidsområdet upprättades av Domän på mitten av 1980-talet och skötseln av området övertogs av Naturskyddsföreningen i Lycksele, på dåvarande AssiDomäns bekostnad, allt enligt en förfrågan från 1997.

Bevattningsdiken

Översilningstekniken innebar att vatten leddes från bäckar eller sjöar via diken, så kallade bevattningsdiken eller vattenledningar, fram till de naturliga slåttermarkerna i anslutning till våtmarker. Vattnet silades över marken och förde med sig gödslande partiklar (slam) och syre som i sin tur bidrog till nedbrytningen av torv och frigörandet av växtnäring. På detta sätt kunde man dubbla och kanske även tredubbla avkastningen från marken i en tid då tillgången till foder avgjorde hur många djur som skulle överleva vintern. I Norrlands inland var denna form av hävd vanlig under 1800-talet och första delen av 1900-talet. Periodvis hade *Hushållningssällskapet* en anställd instruktör som kunde visa hur man byggde dammar och grävde bevattningsdiken för att sprida näringsrikt vatten över de lågproduktiva myrmarkerna.

Dikessystemen i Pauliden uppfördes på 1840-talet av innehavaren på nybygget Trefnaden i Pausele. De handgrävda diken leder vattnet från en närliggande bäck och följer nivåkurvorna i slänterna.

Bäckflottnings

På 1800-talet ökade flottningen på de stora älvarna. Bäckar blev ofta omgjorda till flottleder för att kunna transportera timret från avlägsna platser till de större vattendragen. Allt eftersom större volymer timmer avverkades, ställdes större krav på flottlederna. Paubäcken blev allmän flottled 1877 och rensades upp ytterligare 1888. Bäckflottaren var ofta en jord- och skogsbrukare som bodde i närheten av bäcken och rekryterades av flottningsföreningen när det behövdes. Flottningen minskade starkt under 1960- och 70-talen och Paubäcken avlystes som flottled 1979.

I början av 1980-talet påbörjades arbetet med att rekonstruera bäckfåran efter flottningen, för att gynna fisket. Under år 2007 utfördes ytterligare återställningsarbeten i Paubäcken utanför riksintresseområdet och under år 2009 har arbeten utförts inom riksintresseområdet.

Fångstgropar

Fångstgropar och fångstgropssystem är bland de vanligaste typerna av fornlämningar i norra Sverige. De har använts i jakten på älg från stenålder fram till 1800-talet då de förbjöds i lag 1864. De dateringar som gjorts på fångstgropar i Västerbotten och Jämtland pekar dock på att de flesta av groparna har nyttjats under sten- och järnåldern. Fångstgroparna har anlagts i anslutning till älgens vandringsstråk och ofta placerats mellan naturliga hinder i terrängen exempelvis myrar, bäckar och bergsknallar.

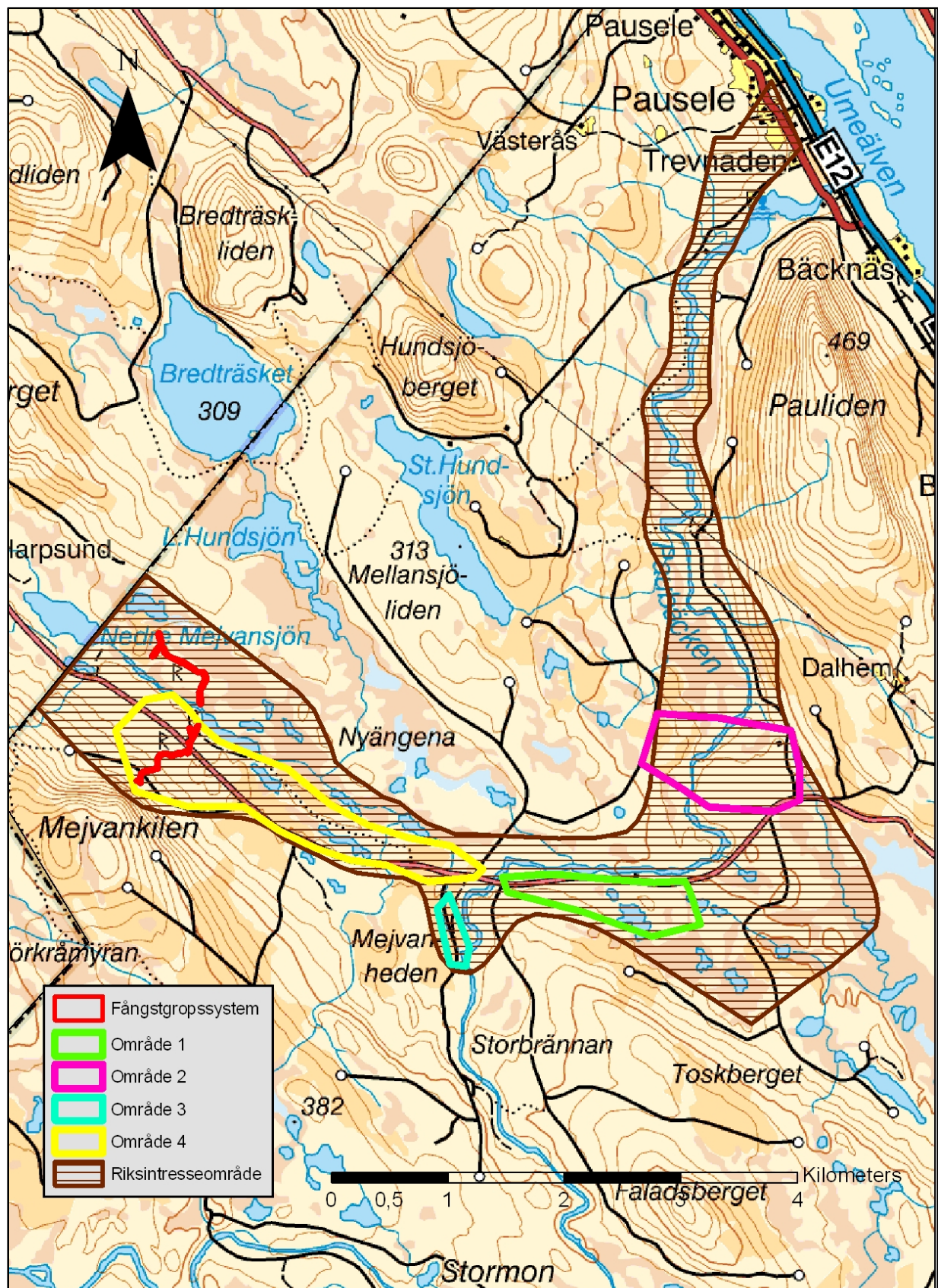
Fångstgropssystemet i Pauliden ligger på båda sidor om *Övre Mejevansjön* men är registrerat i fornminnesregistret som två separata system. Det är dock endast det som ligger på södra sidan om vattendraget som har skyltats för allmänheten.

Naturmiljö

Ungefär hälften av den drygt tre mil långa Paubäcken ligger inom riksintressemiljön. Paubäcken är en särskilt värdefull naturmiljö, eftersom den hyser ett av Europas största bestånd av flodpärlmussla som omfattas av ett åtgärdsprogram för hotade arter. Bäckens är också hem för bäver och utter och har ett gott bestånd av harr och öring.

Bild 1. Omkullfallet träd på stig inom delområde 1.

Figur 1. Karta över delområdena inom riksintresseområdet.

Delområden

Område 1

I södra delen av riksintresseområdet ligger det längsta dikessystemet, som delvis har skadats av grusväg. Systemet börjar i Paubäcken, skär på ett ställe genom en 5 m hög åsrygg, binder samman två mindre tjärnar på södra sidan grusvägen och fortsätter sedan ytterligare ca 350 m österut till myrmark. Den större av tjärnarna, *Utgrävetjärnen*, har sänkts för att lättare kunna regleras i bevattningssyfte. En vandringsstig går längst med detta dikessystem med början intill grusvägen där den skär av diket, och avslutas ute på grusvägen ovanför flottarstugan ca 1 km från utgångspunkten. Stigen är markerad med orange färg på träd och med informationsskyltar i A4-format på skylthållare av trä uppsatta av Domän Lycksele skogsförvaltning. Dessa skyltar sattes förmodligen upp på 1980-talets senare del.

Befintligt skick och förslag till åtgärd för område 1

Bitvis försvåras sikten för dikena och framkomligheten på vandringsstigen av sly och omkullfallna träd (se bild 1). Skogen har fått växa obehindrat i och omkring dikena vilket försvårar sikt och framkomlighet. På enstaka ställen, i början och slutet, har dikessystemet skadats av spår efter skogsmaskin.

Stigen och diket behöver röjas från sly och omkullfallna träd. Om skogen, som står i dikena och på dess kanter, ska gallras eller avverkas bör åtgärder tas för att inga träd lämnas som ökar risken för vidfällan. Avverkningen bör även ske så att inga ytterligare skador av skogsmaskin tillfogas dikena, än vad som redan finns i dagsläget.

Stigmarkeringar består av orange färg målad på träd längst stigen och dessa syns i dagsläget ytterst dåligt eller inte alls. Färgen behöver bättras på och ifall avverkning sker som berör träden kring och på stigen, bör högstubbar lämnas som stigmarkering.

Bild 2. Tom skylthållare i A4-format inom delområde 1.

Skyltarna i A4-format, som uppförts av Domän Lycksele skogsförvaltning, saknas på vissa ställen och en del skylthållare lutar betänkligt. Skylthållarna har i övrigt hållit bra över tiden, men på denna konstruktion av trä och plywood har skyltar av plast fästs med häftklammer, vilket kan ha orsakat att en del av skyltarna har spruckit och antagligen fallit bort redan i ett tidigt skede (se bild 2).

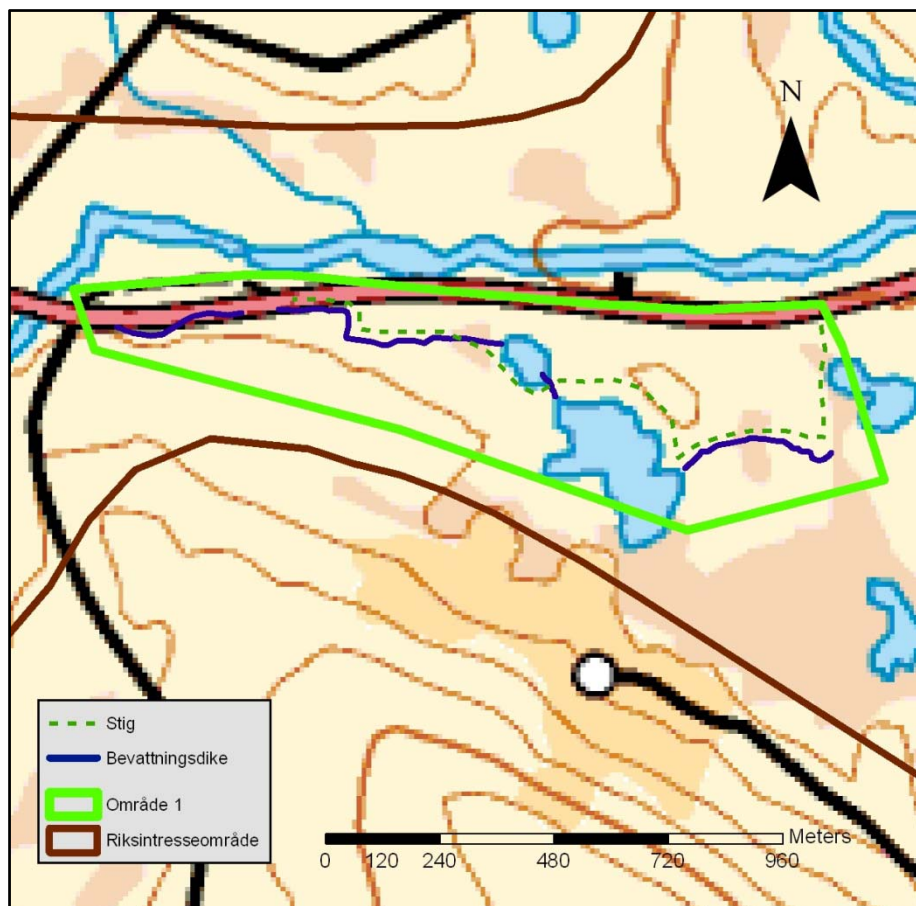
Alla skylthållare och skyltar som satts upp av Domän Lycksele skogsförvaltning (inom riksintresseområdet som helhet) bör bytas ut, helst till ett hållbarare alternativ.

En liten gångbro (ca 2 m lång) över diket i anslutning till Utgrävetjärnens norra del är starkt ihopsjunken och överväxt och det är i dagsläget osäkert om bron stötts upp underifrån eller är på väg att rasa helt.

Bron bör ersättas med en helt ny.

Våtmarker i början och slutet av vandringsstigen är svåröverkomliga och stigmarkeringarna på dessa ställen är de, i brist på träd, extra otydliga.

En spång bör läggas i de delar av stigen som går över våtmarker och orangefärgade stolpar sätts upp för att förtydliga var stigen går. Eventuellt kan en alternativ väg runt de svårare partierna markeras upp.

Figur 2. Karta över delområde 1.

Område 2

Intill grusvägen i områdets sydöstra del står en informationsskylt i A1-format på en skylthållare av metall. Den har producerats av Länsstyrelsen och Lycksele Skogsmuseum 1997. På skylten finns information om riksintresseområdet på svenska och engelska samt en översigtskarta.

500 m in på en mindre väg intill informationsskylten finns en skogshuggarkoja som är öppen för allmänheten. Vid denna börjar en vandringsstig som, på översigtskartan på den tidigare informationsskylten, kallas *Natur- och kulturstig*. Denna stig är markerad med orange färg på träd och skyltar i A4-format med skylthållare av trä upprättade av Domän Lycksele skogsförvaltning och skyltar i A3-format med skylthållare av metall upprättade av Länsstyrelsen/Skogsmuseet. Stigen går förbi en plats för myrslätter med lador, bevattningsdiken och flottningslämningar. Med hjälp av gångbroar fortsätter stigen över Paubäcken och kommer slutligen fram på en skogsbilväg. Innan stigen fortsätter ned till Paubäcken finns en skylt som pekar ut riktning och avstånd till en kojtomt, inloppet till bevattningsdiket samt avstånd och riktning till en fors i Paubäcken, där det finns en rastplats. Det framgår dock inte av skylten vilken väg som är den egentliga fortsättningen på stigen. Vid Paubäcken finns det ingen information om att stigen fortsätter på andra sidan och att det även där finns ett bevattningsdike.

Befintligt skick och förslag till åtgärd för område 2

Det är lätt att ta sig fram i början av natur- och kulturstigen, endast enstaka omkullfallna träd finns som bör tas bort. När stigen sammanfaller med bevattningsdiket och när den svänger av till Paubäcken, blir sikt och framkomlighet mer begränsad. Stigmarkeringar i form av orange färg målade på träd, är svår att se eller saknas helt.

Stigen behöver delvis röjas och bevattningsdiket behöver röjas helt, åtminstone den del som går från inloppet i Paubäcken fram till den skylt som pekar ut inloppet. Om skogen, som står i diket och på dess kanter, ska gallras eller avverkas bör åtgärder tas för att inga träd lämnas som ökar risken för vidfällen. Avverkningen bör även ske så att inga skador av skogsmaskin tillfogas diket. Ifall avverkning sker som berör stigen, bör högstubbar lämnas som stigmarkering.

Längs med stigen finns skyltar upprättade av Domän Lycksele skogsförvaltning, en del av dessa saknas. Skyltarna upprättade av Länsstyrelsen/Skogsmuseet år 1997, är ännu i gott skick.

De skylthållare och skyltar som satts upp av Domän Lycksele skogsförvaltning, bör bytas ut till ett hållbarare alternativ. Skyltar som upprättats av Länsstyrelsen/Skogsmuseet bör rengöras och eventuellt bytas ut. Enstaka skylthållare bör rätas upp.

Intill eller på vägen till informationsskylten om myrslätter, märks inga stigmarkeringar ned till myren och/eller ängsladorna. Enligt ett åtagande av AssiDomän, Lycksele skogsförvaltning, 1996 ska en spång leda ut till en av ängsladorna.

Ifall ett stickspår till slättermyren och lador ska upprätthållas, bör vägen dit markeras ordentligt. En spång över myren och en skylt med en karta över stigen och dess stickspår bör upprättas.

Vid forsen i Paubäcken finns en gångbro över till en holme i bäcken och sedan en spångbro över en fördämning från holmen till nordvästra sidan. I dagsläget är båda dessa broar i gott skick, men trappan upp på gångbron är väldigt smal och saknar räcke på ena sidan. Spångbron är också väldigt smal med endast en kort bit räcke på ena sidan.

Bild 3. Skylt i form av en pil inom delområde 4.

Bild 4. Skylt i delområde 2 rengjord med snö.

Trapporna på gångbron över Paubäcken kan eventuellt behöva räcke på båda sidorna. Det bör kontrolleras ifall detta innebär att trapporna blir för smala för att till exempel obehindrat gå med en ryggsäck uppför trappan. Spångbron mellan holmen och nordvästra bäcken bör breddas och förses med räcke hela vägen.

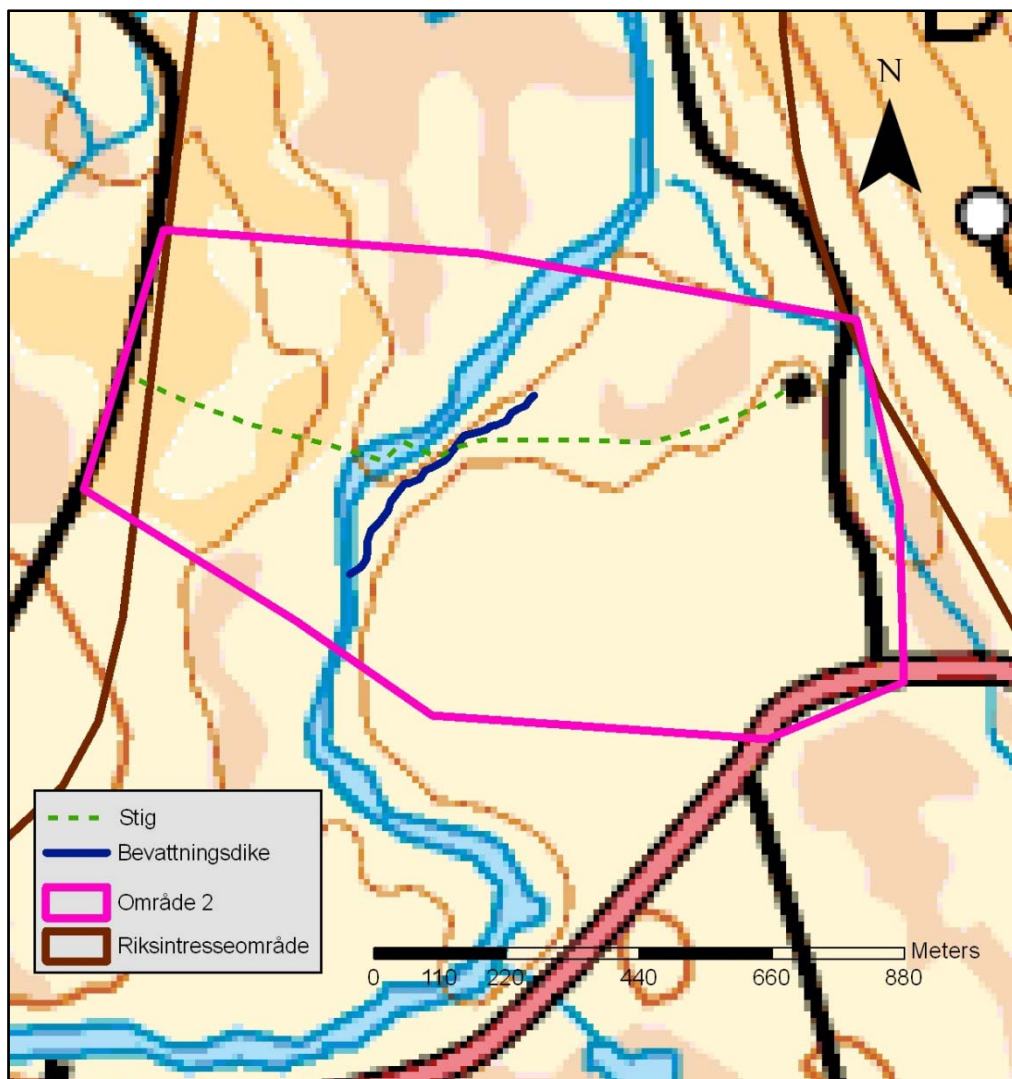
En bit nedströms från gångbron på sydöstra sidan Paubäcken, vid början av en ca 100 m lång ledarm, finns en rastplats med bänkar som i dagsläget är svåra att se på grund av växtlighet. Rastplatsen bör slyröjas och även förbättras i sin helhet.

Även flottningslämningarna vid forsen behöver slyröjas då de är delvis överväxta och framkomligheten omkring dem behöver vara bättre.

Det finns ingen informationsskylt för bevattningsdiket på nordvästra sidan Paubäcken, endast en träskylt i form av en pil på en smal trästolpe med ordet kanal, som syns dåligt (t ex bild 3).

På andra sidan Paubäcken bör växtligheten kring bevattningsdiket röjas och en skylt bör uppsättas på platsen.

En översiktskarta över området kring forsen och alla dess lämningar bör upprättas, där även flottningslämningar pekats ut och namnges.

Figur 3. Karta över delområde 2.

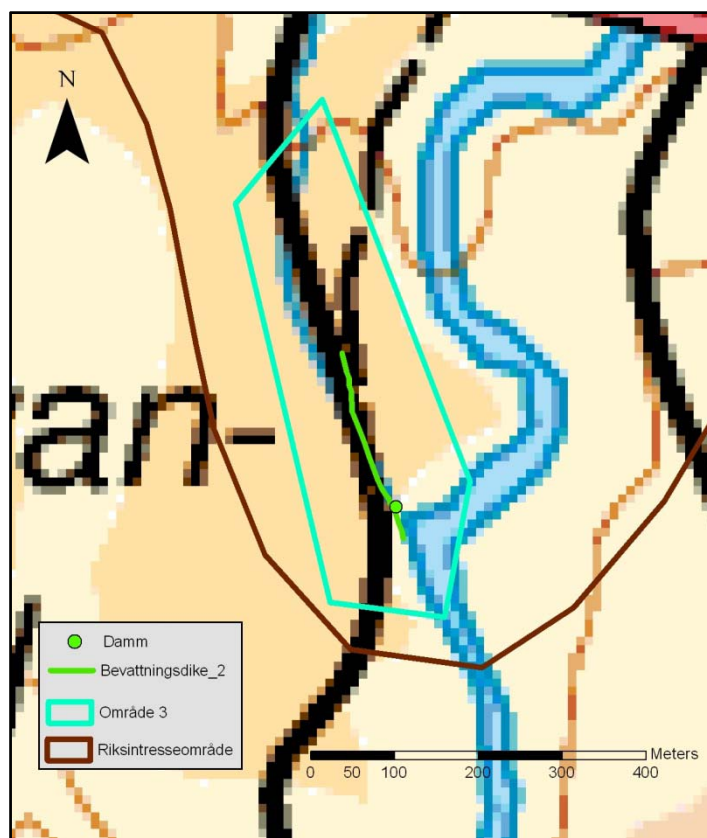
Område 3

I områdets sydligaste del där Paubäcken rinner in i området finns ett biflöde till Paubäcken, som vid inloppet har breddats och rensats ur till ett bevattningsdike med en damm. Diket är i början tydligt utgrävt med vallar av jord och sten på båda sidorna, men efter ca 250 m planar dessa ut och diket övergår till en naturlig bäck. Ungefär 40 m från inloppet på diket är resterna av en damm bestående av betong och järnkonstruktioner. När det uppdämda vattnet har släppts på från dammen har detta troligen silat över bäckens kanter ända ned till myrmarken, Nyängena, på andra sidan grusvägen.

Befintligt skick och förslag till åtgärd för område 3

På vardera sidan om bevattningsdiket/bäcken är det i dagsläget slutavverkat och ingen vandringsstig eller träd med stigmarkeringar kunde upptäckas. Ingen informationsskylt kunde heller upptäckas på platsen. Bron, i form av multnande plankor som går över dammen, ser rätt osäker ut.

Om platsen ska märkas ut för allmänheten, bör en bättre bro byggas och en informationsskylt uppsättas. En stig från närmaste grusväg bör märkas ut och vegetationen på och intill dammen och diket/bäcken måste röjas. Platsen bör även pekas ut på områdets översiktskartor.

Figur 4. Karta över delområde 3.

Område 4

I riksintresseområdets sydvästra del finns ett fångstgropssystem på den södra sidan om *Övre Mejvansjön*. I närheten av fångstgropssystemet är också en tjärdal och början/slutet på en cykelstig som idag delvis även är en skogsbilväg. Cykelstigen sträcker sig ca 3 km bort och slutar på en skogsbilväg närmast Paubäcken. Den sista biten av cykelstigen ligger i dagsläget inom en rengärda utan öppning för genomgång vid stigen. Fångstgropssystemet har en skylt i A3-format upprättad av Länsstyrelsen/Skogsmuseet i övrigt är alla skyltar (A4-format) kring cykelstigen och tjärdalen upprättade av Domän Lycksele skogsförvaltning. Cykelstigen början/slut är dåligt markerad från grusvägen, en skylthållare finns kvar men skylten är borta.

Befintligt skick och förslag till åtgärd för område 4

Bild 5. Cykelstigen i delområde 4.

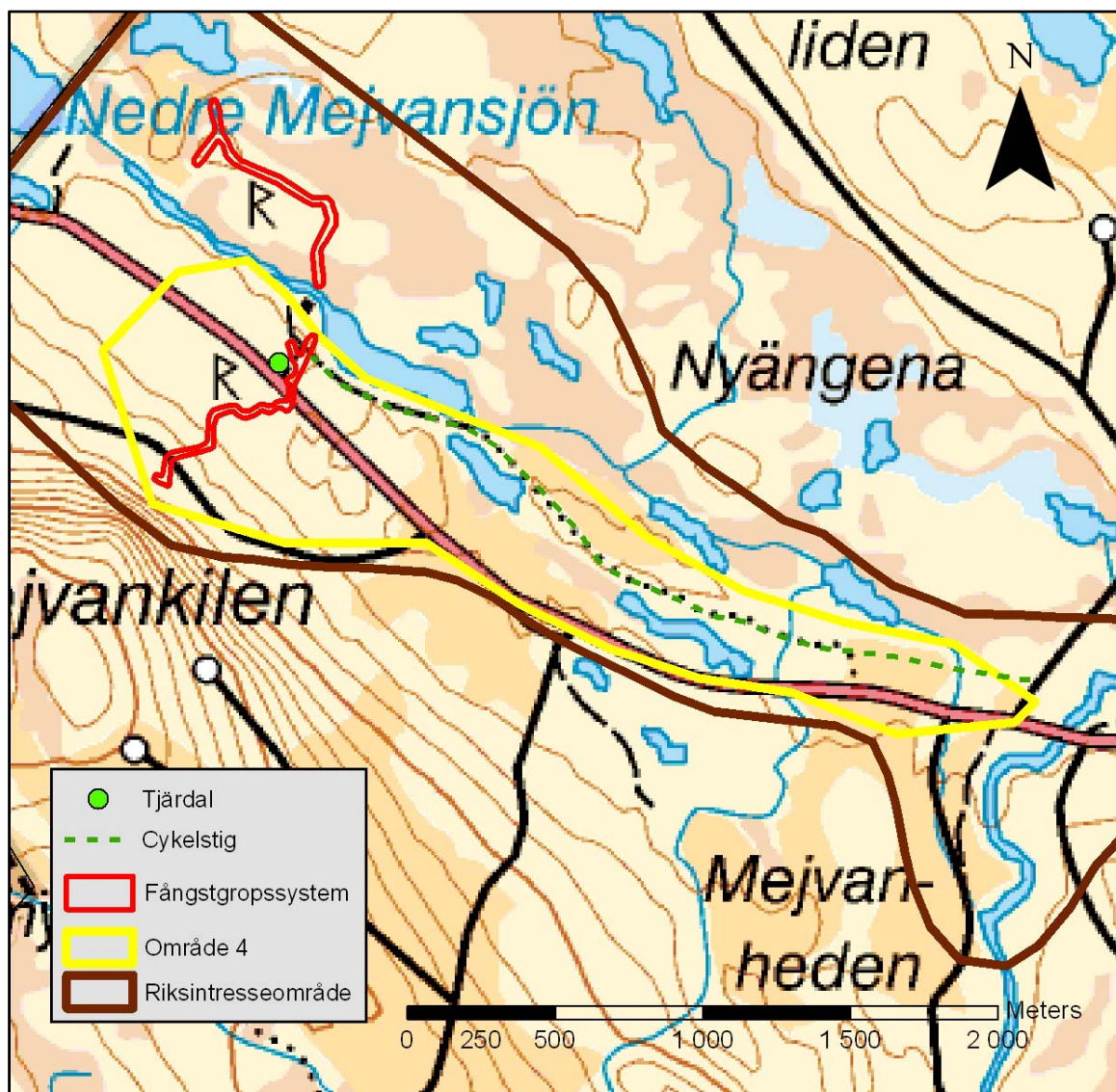
Två broar över mindre vattendrag finns i cykelstigen's östligaste del, av vilka den ena (närmast Lyarhedtjärnen) är i gott skick. Den andra bron längst ut till öster på stigen (närmast Paubäcken) är ihopsjunken och ser osäker ut och bör renoveras.

Cykelstigen är i nuläget lätt att se och ta sig fram på, men mängden tallplantor antyder ett framtida problem med framkomligheten (se bild 5). Det finns i dagsläget inga markeringar längs med stigen och även om stigen är väl synlig, bör ordentliga stigmarkeringar finnas.

Alla skyltar upprättade av Domän Lycksele skogsförvaltning bör ersättas och cykelstigen bör skyltas ordentligt från grusvägen.

Om avsikten är att allmänheten ska kunna gå *hela* cykelstigen bör öppningar göras i rengärdan så att vandrare kan ta sig igenom. Ifall vandringsstigen längst med cykelstigen ska avbrytas och

ledas ut på grusvägen innan man kommer till rengärden, kan detta göras före det att man kommer till den sista gångbron. Det kan då övervägas om den ska rivas helt istället för att renoveras.

Figur 5. Karta över delområde 4.

Hela riksintresseområdet

De tre kojorna som är öppna för allmänheten, och grillplatserna i anslutning till dessa, förefaller att underhållas i dagsläget. Däremot är det endast i anslutning till en av kojorna, flottarkojan, som det finns någonstans att parkera mer än en bil. Området med besöksmålen (vandringstigar, skyltade lämningar mm.) omfattar en stor yta och fler platser där det går att parkera två eller tre bilar, bör upprättas.

Det finns ingen skylt vid europaväg 12 som visar vägen till Pauliden, man måste köra av europavägen och in på byvägen i Blåvikssjön innan man kan se en sådan. Det är för övrigt lätt att tro att man ska till Pausele för att komma till fritidsområdet Pauliden, vilket inte är fallet. För att underlätta för allmänheten att hitta, bör det även finnas skyltar som visar till Pauliden även ute vid E12.

Väl inne i området bör fler skyltar uppföras, som visar vilka grusvägar man ska köra för att komma till olika platser exempelvis till Stormyrhedkojan eller en parkeringsplats. Fler översiktsskator över området bör placeras ut, gärna med förslag på vandrings rutter och hur långa de är. På den befintliga informationstavlan i A1-format visas exempelvis inte att Natur- och kulturstigen går ihop med skogsbilvägen på andra sidan Paubäcken.

Skyltar och underhåll - Sammanfattning

De skyltar som har uppförts av Länsstyrelsen/Skogsmuseet inom område 2, är fortfarande i gott skick och det bör räcka med en rengöring av dessa, istället för att byta ut dem. Dubbletter finns dock för dessa skyltar, utom informationsskylten i A1-format. Om en ny skylt i A1-format ska upprättas bör formuleringen "Natur- och kulturområde" ändras till "Kultur- och naturområde", då fokus för området i dagsläget ligger på kulturlämningarna.

Bild 6. Bevattningsdike och stig inom delområde 1.

Två skyltar som berör naturmiljö finns inom område 2. Den ena skylten (A3-format) står vid forsen i Paubäcken och informerar om djurlivet kring bäcken, särskilt flodpärlmusslan, och den andra skylten (A4-format) står vid stigen och informerar om myrstackar. Inom övriga delområden har inga skyltar som handlar om naturmiljön noterats. Skylten om myrstackar

behöver inte ersättas, om ytterligare skyltar med information om naturmiljön ska uppföras, måste platser av intresse pekas ut och information om dessa tillhandahållas.

Alla skyltar i A4-format som har uppförts av Domän Lycksele skogsförvaltning bör ersättas. Flertalet av dessa skyltar saknas i dagsläget och det går inte att säga säkert vilken information som har stått på de saknade skyltarna. Däremot kan nya skyltar sättas upp på andra ställen och med annan information än tidigare. I början och slutet på varje vandringsstig bör det stå skyltar med översiktskartor och information om området som berör stigen (ex. cykelstigen i område 4). Ytterligare skyltar kan sedan sättas upp vid utvalda platser längs stigen vid lämningar som exempelvis bevattningsdiken (område 1-3), tjärdal (område 4) och kojgrund (område 2). För bevattningsdiken kan skyltunderlaget i A3-format om denna typ av lämning, som upprättats av Länsstyrelsen/Skogsmuseet, återanvändas. Dessa skyltar har även en översättning på engelska vilket alla nytillverkade skyltar bör ha.

Vid forsen i Paubäcken inom område 2 bör ytterligare en skylt sättas upp, med mer utförlig information om de olika flottningslämningarna och en karta där lämningarna pekas ut vid namn. I dagsläget står två skyltar i A3-format vid forsen, bäckflottning och naturmiljö och istället för att placera ytterligare en skylt om flottningslämningar på denna plats kan skylten om bäckflottning ersättas helt.

Förutom kojgrunden inom område 2 kan även skogshuggarkojan, Stormyrhedkojan, inom område 2 och flottarkojan vid grusvägen vid område 1, förses med en informationsskylt. I dagsläget finns endast praktiska förhållningsregler uppsatta på kojorna.

För att lättare kunna hitta till Pauliden bör skyltar sättas upp vid E12:an vid Blåviksjön. I nuläget är vägen skyltad endast från Blåviksjöns byväg. Information om körväg till Pauliden finns inte heller i samband med information om riksintresset Pausele-Pauliden på exempelvis Länsstyrelsens eller Lycksele kommuns hemsidor. Utan lokalkännedom så är det lätt att anta att det är via Pausele man tar sig vidare till Pauliden vilket inte är möjligt (med bil).

Stigarna inom område 1, 2 och 4 bör digitaliseras för att på ett mer korrekt sätt kunna återges på översiktskartor. I samband med digitaliseringen kan stigarna även göras nedlandningsbara till GPS och läggas ut på en hemsida.

Bevattningsdiket och dammen i område 3 har tidigare varit utpekade som lämningar efter flottningen. Eftersom strömriktningen i diket leder *bort* från Paubäcken och dammen ligger ca 40 m in på diket, verkar detta ologiskt. Diket kommer att registreras i fornminnesregistret som ett bevattningsdike. Eftersom det inte finns någon märkbar vandringsstig i område 3 och dammen är den enda ”nya” lämningsskategorin inom riksintresseområdet, kan område 3 uteslutas helt ur skötselplanen. Ifall område 3 ändå ska ingå behövs nya informationsskyltar, bron över dammen behöver förbättras och en väg till lämningarna bör märkas upp.

Regelbunden kontroll av skyltar och stigmarkeringar bör ske var 3:e år och i samband med detta kan även röjningsbehovet av sly och omkullfallna träd ses över.

Översyn av broar, spänger, stugor och grillplatser bör ske vart 6:e år. Den årliga tillsynen av områdets stugor och grillplatser för vedpåfyllning mm, bör fortsätta att skötas av Naturskyddsföreningen eller annan aktör.

Administrativa uppgifter

Kommun: Lycksele

Socken: Lycksele

Area: 1265,9 ha

Förvaltare: Naturskyddsföreningen, Lycksele kretsen

Dnr Västerbottens museum: 522/09

Dnr Länsstyrelsen Västerbotten: 436-11260-2009

Referenser

Hansson, A & Rathje, L. 1999. *Den som gräver en grop åt andra*. Arkeologi i norr 8/9 1995/1996, s 23-42. Umeå

Wallrudh, M. 1991. *Paubäcken – en oas i Lappmarken*. Examensarbeten 1991 nr 16. Bispgården.

Länsstyrelsen i Västerbotten. 2002. *Skötselplan för kulturreseptatet Rörträsk silängar Norsjö kommun*. Bilaga till Länsstyrelsen i Västerbottens läns beslut 2002-006-26, dnr 231-751-2002. Umeå.

Länsstyrelsen i Västerbotten. 2009. Samrådsyttrande, Ärendebeteckning 589-7895-2009, Miljöanalys. Umeå.

Hemsidor

www.ac.lst.se Länsstyrelsen i Västerbottens hemsida

www.raa.se/cms/extern/index.html Riksantikvarieämbetets hemsida

Bilddilaga

Ytterligare skyltar inom riksintresseområdet.

**VÄSTERBOTTENS
MUSEUM**

Box 3183, 903 04 Umeå
Telefon 090-17 18 00. Telefax 090-77 90 00.
info@vbm.se
www.vbm.se